610
B28a

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY

Class
610

Book
B28a

Volume

Heyne Library 1909

My 09-10M

Angebliche

PRACTICA des **BARTHOLOMAEUS** von SALERNO

Schüler des

CONSTANTINUS SALERNITANUS.

INTRODUCTIONES et EXPERIMENTA

MAGISTRI BARTHOLOMAEI

in practicam HIPPOCRATIS GALIENI CONSTANTINI

graecorum medicorum.

PAPIER-HANDSCHRIFT der herzogl. Sachs.-Coburg-Gothaischen Bibliothek
No. 920, fol. 85a bis 104b.

Herausgegeben

von

FELIX HONOS HIC QVOQVE LVTO OEFELE

Bad Neuenahr (Rheinpreussen).

1894.

610
B282

Angebliche

PRACTICA des BARTHOLOMAEUS von SALERNO

Schüler des

CONSTANTINUS SALERNITANUS

INTRODUCTIONES et EXPERIMENTA MAGISTRI BARTHOLOMAEI
in practicam HIPPOCRATIS GALIENI CONSTANTINI
graecorum medicorum

PAPIER-HANDSCHRIFT der herzogl. Sachs.-Coburg-Gothaischen Bibliothek
No. 920, fol. 85 a bis 104 b.

J Van den veer elementen
ij van der wedaghe des houedes
iij deme dat houet we dot van kulde
iiij van der wedaghe des houedes
v deme dat houet ſtedeliken we doet
vj van ener ſuke de het morphea
vij wo men haer vth bringen ſchal
viij van den wormen de dat har ethen
ix deme de oren ſuſen
x deme de oghen we doen
xj deme de oghen rynnen van watere
xij weme de munt ſtynket
xiij deme de tene we don van kolde

172494

xiiij deme de tene ſweren vnde de kenebacken ſwellen
xv deme de tene ſwart ſint
xvj wedder de groten ſuchte der tene
xvij wedder de tene worme
xviij van deme kolden oucle
xix wedder de droſe
xx wedder dat heeſſche
xxj deme de hende efte vote ſwellen
xxij deme de vothte ſwellen
xxiij deme we is vmme de borſt
xyiiij deme we is in deme buke
xxv wan den vrouwen de bruſte ſwellen
xxvj van deme naturliken ſade der manne
xxvij de menſtruo mulierum | ſtede
xxviij wan den vrouwen we is in der kynder
xxix wen den vrouwen we wert in matrice
xxx van der naturen der vrouwen
xxxj van der vnkuſheit der wyue
xxxij deme we wert van ruwen
xxxiij wedder de worme in den magen
xxxiiij deme de vyk in deme buke waſſet
xxxv deme de buk blek ys
xxxvj wedder de water ſucht
xxxvij van ener ſuke de heet elephancia
xxxviij eyne ſalue jegen alle ſwelle
xxxix deme de huet nicht waſſen wil
xl deme de huet nicht waſſen wil
xlj deme dat antlat ſere wert
xlij van ener ſuke de het freneß
xliij deme de oghen blot var ſint
xliiij eyn mael van den ogen to driuende
xlv deme dat herte we doet

xlvj van ener ſuke de het ptyß
xlvij deme de maghe vor koldet ys
xlviij van deme blot ganghe
xliv wedder den cancer
l van deme dode vnde van deme leuende
lj wo men prouen ſchal efte eyn mynſche ſterue
lij deme dat water waſſet
liij van den ogen ſere
liiij van deme leuende des mynſchen
lv van deme blot latende
lvj enen drank jegen de viſtelen
lvij jegen den feren veden dar neddene
lviij van den helſſchen vure
lix van der fiſtelen
lx wedder dat vur
lxj van ener ſaluen de ſere helet
lxij jegen dat blodent
lxiij van ener guden ſaluen
lxiiij van ener ſegenynghe jeghen de worme
lxv wo men dyalten maken ſchal
lxvj wo men dat water beſeen ſchal

Dyt bok dichtede eyn meſter de het bartholomeus vnde nam eth to greken vth enen boke dat het practica vnde is ok practica to dude genant vnde we dyt bok bekennen wil de ſchal yt alſus bekennen practica bartholomei jntroductiones et experimenta magiſtri bartholomei jn practica ypocratis galigeni et conſtantini grecorum medicorum bartholomeus heft vns geleret al de dink

in dem boke de he vorfocht heft vnde war ſint
de de vorbenomeden meyſtere in greken ghefreuen
hebben vt den grekſchen boken vnde wy nun vth
arſten boken leren wil kunſte de ſchal aller erſten
weten van wat matherien de mynſche ghefcha
pen ſy efte gemaket j

Eyn iſlik mynſche is geſchapen vnde gemaket
van iiij elementen van der lucht van de
me vure van deme watere vnde van der erden
de werme vnde de hitte heft eyn mynſche
van deme vure vnde van deme watere de
vuchticheit vnde van der lucht de kulde vnde van der er den de druckene van der
hitte wert eyn je wellik dingk ſmal efte dunne
vnde van der lucht werd eyn je welik dink dicke ij

Deme dat houet ſwymet de neme muſcaten
gart komen vnde poleyen allike vele vnde
ſtote dat do dar to eyn deel ſuckers vnde he nutte
dat den auent wenne he to bedde geit jtem
eyn ander nym byuot godes vorgetene vnde
nacht ſchaden allike vele ſede dat an wathe
re efte an wyne vnde dwa dat houet dar mede
jtem eyn ander weme dat houet we deit de
neme ruden ſap ene eyerſchelle vul vnde do
dar ſolt to vnde beſtrike dar de dunnynghe me
de den auent wen he ſlapen got iij

Deme dat houet we dot van kulde ſo ys
dat antlat blek vnde de oghen wateren
eme ſere ſo nym merk ſap vnde make dat warm
vnde befrik dat vorhouet dar mede vnde de
dunnynghe vnde drope eyn luttik in dat ore
keruelen ſap heft ok de ſulue macht dyt do des
ſommers wan dés wynters ſo nym puluer

van duſſen vorbenomeden krude vnde do dar tho
honnich vnde ſucker allike vele vnde eth dat a
uent vnde morghen js de wedaghe van hit
te ſo is dat antlaet roet vnde de oghen
geel so nym electuarium roſaceum dat is roſen
olye vnde beſtrik dar dat vorhouet mede vnde
de dunnynghe vnde drope des ok wat in de oren
vnde fyolen olye heft ok de ſuluen macht
dyt is to deme houede vnde to deme ganſſen ly
ue eyn gud raet vnde ſee dat de ſpyſe de du
etheſt wol gheſoden ſy so se nicht wol ghe soden en sy so licht ſe eneme
mynſchen in den maghen vnde dar waſſet
deme mynſche de ſode af myt der bytteren
ſpeculen vnde kumpt vp in dat houet vnde dar
van wert dat bragen vucht de ogen duſter
vnde ſweren eme dar van ſequitur iiij

Wvan ener wedaghe des houedes de is ghe
heten emigrania alzo de boze materie
vpſtiget in dat houet vnde begrypet eme
dat vorhouet lat eme de houet aderen de dar ys vp deme
dumen vnde nym aloe dat ys in der apoteken
eyn loet vnde to wriff dat vnde do dar to
rozen olye vnde ettik vnde menghe dat to
ſamende vnde beſtrik dat vorhouet dar mede
duſſe ſalue vor drift eme alle de ſuke de
eme gramen v

Deme dat houet ſtedelik we deit deme
licht paſſio colera dar ynne vnde de
ſuke kumpt van ouervlotighen blode de ſuke
merke alſus de ogen ſynt eme rot vnde he en
mach nicht ſlapen vnde he mach der ſunnen
ſchyn nicht an ſeen vnde de oren ſuſen eme alle
tyd dar jegen nym fyolen olye enen haluen

verdink vnde wynetik halff ſo vele vnde tem
perere dat to ſamende vppe deme vure vnde nette
dar enen dok jnne vnde bynt denne den vmme dat
houet wen du ſclapen geiſt vnde hebbe den dar
vmme ſo langhe dat he droghe werde vnde nym
to dy amenam auream allexandriam dat vin
deſtu in der apoteken dyt is gud wedder den
vlote vnde alle wedaghe des houedes vj
Morphea dat is ene ſuke vnde dar van kumpt
to dat eme mynſchen de har des bardes vth
ghaen vnde deme help aldus wriff eme de ſtede
alzo langhe dat ſe bloden wille ſo nym denne
holwort vnde honnich ſeem vnde beynekene de
men dot vindet in deme honnighe vnde berne de
to puluere vnde wrif ſe in de ſtede dar de har
vth gefallen ſynt so waffen de haer wedder
Wultu haer en wech bringhen alze gali vij
genus ſpreket so nym vngeluffcheden kalk
er he nat geworden ſy vnde droghe den ene
nacht ouer in deme vure vnde nym denne au
ripigment vnde olye vnde j lot ſalis gemme dat
vindeſtu in der apoteken ſtot dyt alto male vnde
do dar denne to toſtoten wynſteyn vnde rore
yt wol to ſamende vmme vp deme vure vnde
beholt yt in enen bliggen vate war du duffe ſal
ue ſtrikeſt dar geit dat haer degere en wech viij
Wan den wormen de dat haer ethen dar
wedder nym ene wortelen de het hart
ſtrank vnde is grot (dat hebben de wilden kruder)
vnde is ſwart vnde bynnen wyt vnde ert pèper ij
hant vul dyt krude ſede an guder logen vnde dwa
dat houet dar mede alle tyd dyt helpet
wol ix
Weme de oren ſuſen de neme ene grote wytte
ſypollen vnde ſnyde er af den ſtengel vnde

make dar in eyn hol vnde ſette ſe an hete emeren
vnde ghete dar jnne bom olye vnde lat dat ſeden
in der emeren ſo langhe dat de ſypolle welk werde
so wrink yt dor enen dok vnde do dat warm
in dat ore wen du ſlapen geiſt vnde legghe dy
vp de andèren ſyden dat eth nicht konne vth
vleten x

Weme de oghen we don vnde duſter werden
vnde kan nicht wol ſeen de neme wytten
wyrok vnde to ſtote den vnde tempere dat myt
honnighe ſeme dat wol geſaden ſy ane rok deſß
ſalue helpet wol den oghen xj

Wéme de oghen rynnen van watere efte
van blode de neme thuſiam dat het cala
mes ſteen den vindeſtu in der apoteken enen
haluen verdink vnde make den gloiendich negen
warue vnde leſſche ene ſo dicke an guden wyne
vnde ſo to ſtot ene denne to puluere vnde do dat
puluer in de ogen dat droget ſe vnde maket ſee
gans claer hefftu des ſtenes nicht ſo nym ales
gallen vnde ſap van yſerharte vnde ſap van
vennekoles wortele vnde menghe dat to ſa
mende by deme vure vnde ſyge yt denne dor
enen lynen dok vnde do en in eyn blyen vaet vnde
ſtrik yt denne buten vmme de oghen ſo werden
ſe droghe xij

Weme de munt ſtynket vnde is de mynſche junk
ſo neme he enen drank des ſommers is he
ouer olt ſo neme he den drank des wynters
js auer de ſtank nicht van den tenen so is
deme mynſchen de maghe beſworen vnde den
mynſchen dorſtet ſere vnde de lippen ſynt em
ſere deme help alſus nym mer ſwamp de vp

deme mere vlotet dat heet to latine ſpongia marina
den ſede an ſtarken eticke vnde an ſolte vnde bynt
eme dat vp den buck ſo langhe dat eme de buk
leddich werde dar na ſede hauermel in wege
breden ſapen dor wol vnde nutte dat ſouen da
ghe des morgens ſo werdeſtu geſuntxiij

Deme de tene ſere werden van kulden de
neme gebrant ſolt in enen budel vnde leg
ghe den budel vp de ſeren thene rolikes wor
telen dar vp gelecht hebben ok de ſuluen macht

Deme de thene ſweren vnde de kenebacken Ohne No.
ſwellen de welle bartram in guden wy
ne vnde holde den in den munde ſo he dat he
teſt dogen mach wen he kolt is ſo ſpyghe he
ene vth vnde nym anderen yn den mund dyt
do dickene vnde vakene ſo werdeſtu geſunt
dar na laet de houet aderen xiiij

Deme de thene ſwart ſynt vnde ſlymich
de neme honnich ſeem vnde alzo vele gerſ
ten vnde ſette dat vp eyn vur in enen erdenen
grapen ofte ſchapen vnde make dar puluer
van vnde do dat puluer denne yn enen guden
wyn vnde wriff dar denne de thene mede ſo
werden ſe ſunt efte nym yſerhart vnde ſede
den an guden wyne vnde holt den in deme mun
de ſo vorgeit yt dy to male xv

Wedder de groten ſuchte der thene vnde der
oghen nym peper vnde wyrok vnde bran
de bonen vnde make van duſſen dren puluer
vnde tempere dat myt deme wytten van deme
eye vnde ſtrik dat denne vp enen lynen dok vnde
legghe den an de dunynghe der wanghen dat ys
gud xvj

Deme de worme de thene ethen vnde hol werden

de neme pillenſaet vnde do yt in ene kupperen
pypen vnde ſette de pypen vp enen heten ſten
efte vp eyn heet yſeren vnde holt de thene bo
uen vp de pypen ſo vallen de worme alle be
dylle vth wegebreden wortelen in wyne ge
ſaden vnde vp de tene ghelecht heft ok de ſul
uen macht xvij

Van deme halfe gaen twe pypen de ene geit
to de lunghen vnde bringet den adem
to deme herten de andere drecht de ſpyſe to den
maghen de pype de deme herten den adem
bringhent de gift vnder ſtunden boze lucht
van ſik vnde dar van komen de febres vnde
dat heet dat kolde efte de rede ſo doit ok de
andere de to deme magen geet alſo de ſpyſe
mennichuolt is vnde de maghe ſe nicht vor
douwen mach dar van wert de terciana vnde
de quartana vnde de cottidiana duſſe ſuke
vor drif aldus gif den mynſchen erſten alle da
ghe heet water drinken ene halue weken vmme
dat verſſchet den maghen js yt auer van kolde
ſo gif em warmen wyn dar ynne gheſaden
ſy galligan paradiſkorne negelken na des
mynſchen macht vnde gif em des morghens
jegen de hitte roſatum nouellem dat vindeſtu
in der apoteken succara roſacea heft ok de
ſuluen macht vnde ſint beyde gud genomen
wedder de groten hitte dyt is beſocht xviij

Weme de droſe werden in deme halfe be
ſtrik ſe myt deme ſape dat men van der
matren wringet wen ſe gheſtot is vnde giff
em materen nuchteren ethen wente ſe vor

drifft alle wedaghe des herten xix

De heeffch is vnde kan nicht wol gheluden
an der ſtemmen de neme cynamomum
dat heet canel j lot vnde ſennep j½ verdink
bertram j lot ſtot dyt to ſamende vnde
do dar to honnich ſeem dat et euẽn dicke wer
de vnde make dar af cleyne koken alzo cornefe
vnde eth enen den morgen vnde enen den
auent dat helpet wol wytte mynten ſap
gedrunken an heten watere heft ok de ſul
uen macht dyatum iunii vth der apoteken ge
nommen des auendes vnde des morghens
is gud wedder dat houet vnde den hoft de
langhe ghewaret heft in deme mynſchen vnde
der borſt de is ok gud deme maghen alzo gali
genus beſchriuet in deme boke dat het
emendatorium galigeni xx

Wen enen mynſchen de hende edder de
vothe ſwellen ſo nym ruden bom
olye vnde ſolt vnde ſtot dat to ſamende vnde
ſmere de hende vnde vote dar mede xxj

Synt auer de vothe to ſwollen dat ſe wil
len wedder to vallen so nym czegenhorne vnde
berne dat to puluer vnde temperere dat pul
uer myt eticke vnde myt honnighe vnde ma
ke dar eyn plaſter van vp dat ſeer dat ſeer ghe
ſaden was myt boem olye dat helet de to
clauenen hende vnde de to clauenen vote xxij

Weme we is vmme der borſt vnde ſwellent
eme de tunghen in deme munde vnde
wert eme de ſpekele bytter vnde is grone
vnde de ogen ſint em geel vnde eme is

we vmme de milten vnde don eme de ſchulderen
we deme help alſus alzo durſt dat he vele wa
ket vnde de arme eme lanet vnde de oren ſu
ſen ſo do duſſe arſſtedie de ſeke ſchal des erſten
daghes wol to mathe ethen vnde des anderen
daghes ſchal he vaſten wente an den auend
vnde he ſchal denne ethen redik ſennep vnde
etik to ſamede geſtot ſo moet he ſpyen vnde
he drinke water dar to dyt do he to dren ſtun
den ſo wert de borſt rum vnde ſo mach he
luſt wynnen to ethende deit he dés nicht ſo
moet he ſik warden vnde eme werden an
ders de febres dat dar is gheheten putrida
vnde dar van vulet eme de lunghe vnde
he mot denne ſtedeliken hoeſten xxiij

Weme we is in deme buke dat het paſſio
colica de heft deſſe tekene he is trach vnde
vnmodich vnde ſwellet grot bynnen in deme
lyue vnde em wert dat veuer dat dar het a
cuta der ſuke help aldus nym eyn deel wa
ters vnde ix deel wynes vnde ſede dat
wol to ſamende dat heiten de meyſtere mul
ſam vnde ſede dar ynne blotas vnde mal
uas dat is wilde poppele vnde grenſink vnde
dat drinke he ſo mud he ſpyen vnde dat do
he ſo langhe alze dat eme beginnet to hunge
rende doyt he des nicht ſo wert em dat
febres dat dar hét terciana vnde wert ghicht
aſtich vnde alle duſſer ſuke wert he leddich
van duſſer arſſtedie

Wen den vrouwen de bruſte ſwellen vnde ſweren ſo nym agrimonyen dat het ver wort vnde ſchapes haer vnde olt ſmer ſtot dyt to ſamende vnde make yt warm in enen ſchapen vnde lege yt ſo vp de bruſte ſo wer den ſe reyn vnde breken vp jtem enen wullen dok genettet in lilien olye vnde warm dar vp gelecht heft ok de ſulue macht vnde dat heten de meſtère kancrum mulierum xxv

Van deme naturliken ſade der manne jn deme maghen vor ſmeltet de koſt vnde wert geluttert dat beſte dat dar af kumpt dat kumpt in de aderen vnde van den ade ren in de lenden vnde dat heten de meſ tere mannes ſam vnde het in latina ſpe rma viri dar wy alle van gekamen ſynt wen de vrouwe dat vntfet ſo geet er blot dar vmme vnde dat blot het menſtruum vnde dat hebben de vrouwen vnde de juncfrou wen wen de mane nye is eyn iflik na ſy ner conplxien etlike veer dage vp dat mynſte etlike viij dage vp dat meſte vnde dat blot is wunderliken geſtaelt dat weet ſeldene eyn man dat cruet vordorret dar van vnde vorderuet de blomen vorgaen dar van vnde welk hunt des blodes vnt by tet de wert dauendich vnde dorde xxvj

De menſtruo mulierum welk vrouwe de dère blomen nicht enheft dé neme ſaluyen ruden bencritten ſouenboem allike vele ge wegen vnde do dat denne an guden wyn

vnde laet dat ſeden dat dat verdendel wynes
vor ſede vnde gif er dat drinken auent vnde mor
ghen wen ere tyd kamen ſchal in deme mane
De menſtruo mulierum nym byuot xxvij
druden polleyen ſyngrone allike vele ge
weghen galligan lorreberen opene halwort ok
ſe vele vnde do dar to ene hant vul hoppen vnde
ſtot dyt alto ſamende vnde do yt in enen nygen
erdenen grapen vnde do dar vp nyghe beer vnde
graf dat in de erden iij dage vnde iij nacht
dar na graf yt vp vnde gif em drinken vnde
den auent vnde den morgen er ere tyd kumpt
vnde laet er de aderen vp deme lutken thee jtem
nettelen ſaet in guden wyne wol geſaden
vnde ſo gedrunken heft ok de ſulue macht xxviij
Wen der vrouwen we is in der kinder ſtede
dat het paſſio matricis efte vmme den na
uel dat merke aldus en dunket dat ſe neddene
to ſamende ghebunden ſynt vnde ſtecket ſo efte
men ſe myt natelen ſteke den help alſus nym
hertes mark vnde enen dodder van enem
gebraden eye ſtot dat to ſamende unde temperere
dat myt roſen olye dat dat euen dicke werde
alſo honnich ſeem vnde legghe dat plaſter in de
donen ſtat dat helpet wol machſtu des nicht
hebben ſo nym myrren vnde to wrif ſe myt
ſodanen wyne vnde der myrren ſchal weſen
eyn loet vnde dat ſchal ſe ſo warm drinken
Jd ſchuet vnder wylen dat de wy xxix
uen we wert in matrice vnde is ſchult dat de
matrix vul is des quaden blodes dat merke

aldus de ogenbrauen werden er aldor vul
clener bledderen vnde de ogen werden en
blot vaer vnde en wert ſchere dat ſtarke veuer
den ſchaltu helpen aldus nym ertberen lof
wyden lof vnde raden allike vele ghe
weghen vnde ſede de an guden wyne vnde
den drinke ſe auent vnde morghen ſo wert
yt to hant beth xxx

Van der nature der vrouwen nym ene
neren van enen borch ſwyne vnde ſede
de an watere vnde do dat denne an enen dok
vnde do dar to ſafferon vnde legghe dat vp
de ſteden de dy we don xxxj

Is dat wyf vnkuſch ſo nym wormoden net
telen grenſink ſauenbom byuot celidonia
ruden allike vele geweghen ſtot dyt to ſamen
de vnde ſedet an guden wyne vnde gif er
den drinken iiij auende vnde iiij morgen ſo
wert ere dink gude efte gif er bothanyen vnde
grindwort drinken in wyne dat ys ok gud

Weme we wert van ruwen efte xxxij
van moghen de neme bathanyen vnde
ſede de an guden wyne vnde drink den
des morgens j ſtuke van des auendes eyn
half ſtucke xxxiij

Weme de worme in den maghen waſſen
efte in deme lyue de neme honnich ſeem
enen verdink ſuckers eynen haluen verdink
vnde j/2 punt waters vnde late dat to ſamen
de ſeden vnde drinke dat iiij daghe auent
vnde morgen ſo ſteruen de worme dar na
ſo ſede wormode vnde eyn crude dat het

ertrok vnde perſikblade allike vele ghewe
ghen dat ſede an guden wyne vnde drink
den vnde et et neyn auent xxxiiij
Weme de vik in deme buke waſſet de
neme eyn krud dat het vyfvingere enen
verdink vnde ſtot dat in enen moyſere vnde
do dar to eyn halff punt czegen melk vnde wrink
dat dor enen dock vnde do dar ſucker to vnde
drink dat da iiij daghe vmme auent vnde mor
ghen dat is gud xxxv
Weme de buk bleek is vnde ſwellet em grot
de heft de water ſucht deme help aldus
he ſchal ſik hoden vor alle harde koſt vor
droghe rint vleiſch vor droghe viſſche nym
denne allandes wortelen j punt vnde ſouen
boem eyn half punt lat dat ſeden an twen
wateren vnde temperere dat denne myt hon
niche vnde gif eme dat drinke achte daghe
vmme vnde gif em des auendes dyacalamen
tum dat vindeſtu in der apoteken enen ver
dink kopet men vmme ij ſchillinghe vnde
laet eme de medianen in deme vorderen
arme dat is gud xxxvj
Weder de waterſucht nym kerſſen ſat
petercillien ſat vennekels ſaet merk
ſaet allike vele geweghen vnde ſede
dat an water ſo langhe dat dat drudden
del waters vor ſede ſo nym ſpikernardien
enen verdink ſtot dat to puluere vnde do
dat puluer dar in vnde decke den grapen
to dat dar neyn vratem vth moghe kamen
vnde gif em dat water drinken wen em

dorſtet vnde to der borſt drinke he ander ghe
drenke vnde make eyn plaſter van leme vnde
van gheſtotten wiroke van eticke vnde vnde
van deme wytten van deme eye vnde leghe em
dat ouer de ſwellinghe vnde alle auende
vor nyghe dat myt eticke vnde myt deme wyt
ten van deme eye xxxvij
Elephancia dat is ene ſuke alzo galigenus
beſchrifft de wert dar van wan enen
mynſchen dat blot beginnet to vulen an ſy
nen aderen vnde der naturliken hitte de
dar is in deme maghen vnde yn der leueren vnde
in der lunghen wen der beginnet aff to bre
kende vnde dat waret ſo langhe dat der hitte
nicht mer en is ſo wert dat herte beſwaret
vnde mot ſik weren de wile yt mach vnde dat
ed de naturliken hitte heft duffer ſuke is aller
ſwareſt vnde het elephancia na enen dere
dat het elephas vnde dat is ſtark vnde grot
vnde de ſuke bekenne alſus de ogen ſint eme
ſennevolt vnde de wynbrauen fallen em
vth vnde is rodelachtich vnder den oghen vnde
ſyn bloet ys al dor vuyl bynnen vnde ſyn
huet is alle tyd veth alzo eft ſe geſmeret ſy
vnde neyn water kan dar vp hechten deme
help aldus he ſchal ſik bewaren vor alle
harde ſpyſe vor rint vleſch vor bullen vleſch
vor ſegen vleſch vnde vor allerhande moy
ſe vor koel vnde vor lok vnde dyt ſchal
heten junghe honre raphonre junge duuen
ſo ſchal men purgeren den mynſchen alſus
nym ſaep van ertroke enen verdinck vnde

honniges j/2 verdingk vnde ſwampes waters enen
haluen verdink vnde laet de helfte vorſeden vnde
wrink yt dor enen dok vnde do dar to j lot gera
legodion dat vindeſtu in der apoteken efte
geraruffin wen yt wol gereniget is ſo nym
enen verſſchen ſnaken vnde ſnyt er af dat ho
uet iij dumen breet vnde ok ſo vele van den
ſagele vnde an den ſtucken is de vorgift ſo lat lok
ſeden an watere vnde do dar dat myddelſche
ſtucke in vnde laet yt wol ſeden vnde gif
et deme ſpittelſſchen mynſchen ethen vnde nym
ij ſtucke efte iij van den roen ſnaken vnde
do de in enen lynen ſack vnde henghe den
ſak in guden wyn vnde laet yt rotten vnde
gif denne deme ſeken den wyn drinken dat
helpet eme wol vnde lat eme in beyden me
dyanen dat is gud xxxviij

Aldus make ene ſalue jeghen alle ſwelle
nym eyn punt wynſtenes de reyne ſy vnde
beneye den in eme doke vnde legghe dat denne
in guden etick vnde laet dat ſtan ouer ene nacht
vnde legghe ed denne in gloiendien ameren ij
ſtunde van enen daghe vnde nym ed denne vt
vnde leeghe denne an anderen eticke dyt do
drie ouer vnde do yt denne in eyn kupperen vat
vnde do dar to gallen van alen vnde laet ed
ſo ſtan iiij dage efte mer dat wert gude ſalue
to allen ſwellen vorwort xxxix

Dar de huet nicht waſſen wil vp deme
fere ſo make eyn puluer alſus nym
eynen haluen verdink wyttes wyrokes vnde

j lot guder myrren vnde j/2 verdink bertrames vnde enen haluen verdink ekens holtes dat vor ol met ſy ſtot dyt al to ſamende in enen moſere vnde ſichte ed denne dor enen dok vnde dat ys gud puluer to feren dat node helen wil do dyt in ene buſſen dat dar neyne lucht kan to kame xl

Weme dat antlat ſere wert vnde de ogen grot ſwellen ſo nym bligwit j lot ber trammes j lot wyttes wyrokes eyn lot ſtot dyt to ſamende vnde do dar to dat wytte van den eyeren vnde beſtrik dat ſere dar mede dyt helet wol vnde make dar eyn plaſter vp van heden in wynne eticke genettet dat is gud xlij

Kephalea dat ys ene ſuke vnde wert in de me houede dar van dat dat blot beſtoppet is vnde beginnet to vulende vnde kumpt to van deme maghen deme help aldus nym gart kamen enen haluen verdink lorberen enen verdingk vygen enen haluen verdingk wer moden eynen haluen verdingk vnde legghe dat in guden wyn vnde ſtot yt denne vnde make dar eyn plaſter van vppe den maghen dyt do alle daghe viij daghe vmme dar na laet de houet aderen vp den dumen xliij

Freneß dat ys ene ſuke de wert enem mynſchen jn deme velle dar dat bragen mede befloten is de bekenne alſus deme vor gaen alle ſyne ſterke vnde ſyn antlat dat is geſwollen vnde ſyne oghen ſynt eme duſter deme help alſus laet em de aderen de deme elleboge aller negeſt is in deme luchteren arme

alſus make eynė ſaluen nym huſlok enen haluen
verdink vnde vrouwe melk de eyn knechtken ſoge
vnde roſen olye vnde guden etick allike vele
gheweghe vnde make dar eyn plaſter van vor
dat vor houet dyt do dicken vnde vakene vnde
he ſchal ethen kolde koſt wyt brot vte watere
vnde he ſchal hebben ene huuen vppe deme houe
de van eneme rebelle vnde he ſchal ſik bewaren
vor ſtarken drinkende vnde ſchal weſen in de
me duſtere dat he nicht vele wort en hore
Weme de ogen blot vaer ſynt vnde beginnen xliiij
to blodende deme help aldus nym velt komen
eyn lot vnde ſtot den in enen moyſer vnde do
dat to yſerhartes watere vnde dat ſap vth den
roſen ghe wrunghen vnde vennekels ſap allike
vele gheweghen vnde do dar eyn luttik van in
de oghen wen du ſclapen geeſt xlv
Eyn mael van deme oghe to driuende nym
wytten engeuer de gud ſy vnde ſtot den
kleyne vnde ſichte en dor eynen dock vnde
do dar guden wyn to vnde laet et to ſamende
ſeden ene ſtunde van deme daghe vnde do yt
denne yn eyn eren vat efte in eyn kupperen
vnde laet yt dar inne weſen enen mand vnde
do dar to eyn quenten defemes vnde ſtrick dat
denne in dat oghe dar dat mael vp is xlvj
Sincopis dat is ene ſuke vnde de wert enen
mynſchen in deme herten vnde wert van
groten torne efte van groten mogende des
lyues de kenne aldus ſe ſynt myt groten vruch
ten gefangen alle tyd vnde moghen nene vro

like dink to handen hebben ok wert ſe gerne van gro
ter ouervlotichcit des maghen deme help alſus
ſynt ſe roet vnder deme antlate vnde ſynt
em de aderen grot vp den henden ſo laet em de
medianen jn deme arme vnde lat ſe ſik bewa
ren vor auer groten etende wente vele lude dar
van ſteruen gandes dodes van deſſer ſuke vnde
gif em des auendes langhe na der tyd dat he get
ten heft dyaroden julii dat vindeſtu in der apote
ken efte dyacuminum dat is ok gud duſſe ſuke
wert gerne den vrouwen van ouervlodigen
des blodes dat dar is in matrice xlvij
Eyne ſware ſuke de heth ptiſis vnde wert
wan eynen mynſchen dat vleiſch vnde
dat blot beginnet to drogende vnde galighenus
de het ſe ptiſis deſſe ſuke bekenne alſus ere
huet ys auer al rudich vnde de negele vppe
den henden ſtan em myddenne vppe
alzo berghe vnde ſynt em krum van naturen
vnde ere haer vallet en vth vnde ere lunge
de is em beſworen den help alſus beſtrik ſe aller
erſten myt vrouwen melke al vmme ere liff
vnde gif em den bolum armeniacum vnde dragan
tum dat vindeſtu in der apoteken vnde lacrif
ſen allike vele gheweghen vth ſodenen watere
dat yt dar ij ſtunde mede gheſoden ſy dar na
giff em troſiſtos croſyen johannis damaſceni dat
vindeſtu in der apoteken vnde ere koſt ſchal
weſen alzo ſwynes vothe vnde enden vleſch
vnde junghe honre vnde junk ſchepen vleſh van
eme jare vnde weten brot vnde drinken guden
wyn dat is gans gud.

Diſſentaria dat is ene ſuke dar vele lude van
ſterven vnde ſe het de blotgank de ſuke beken
ne alſus et ſtecket em yn deme lyue alzo na
telen vnder wylen wert yd bevene in deme ly
ue ſo gheet em ſchone blot vte deme halze wert
yt em neddene vmme den nauel vnde benedden
vmme deme lyue ſo gheet eme dat blot aff dor
de derme deme help aldus ſe ſcholen ethen alle
harde ſpyſe rint vleſch bullen vleiſch buck vleſch
vnde alle braden vnde olde hennen wen men
ſe ſuet ſo do dar nye was to unde ſcholen tyſmam
drinken dat ys gerſten water vnde ethen ghe
ſoden eyere de hart ſynt vth eticke vnde make
eyn puluer to erer korſt alſus nym eynen doder
van enen eye vnde do dar to ghemalens pepers
genoch vnde berne dat to puluere vnde dath
ethe he alle daghe vp ſiner korſt den doder ſchal
tu roe menghen myt deme gemalen pepere vnde
bernen eth to puluere vnde duſſe dingh ſynt gud
to allen vloten des lyues xlix

Eyn ſere dat hét de cancer na deme creuete
vnde ſo greft et inwart alzo de creuet achter
rugghe crupet vnde leuet dat bekenne alſus
jſſet grot gheſwollen vnde licht dar eyn
rant vmme ſo beſtrik yt erſten myt wytter ſal
uen dar vor geit dat ſwel af dar na make eyn
plaſter dat he van ſterue alſus nym roden kop
perrok ſpanſgron acriment ſal gemme brant
hertes horn geſtotten wynſten puluer van enem
gebranden creuete ghebrant hor allum enge
uer wirok jewelkes j lot draken blodes alloe

paticum jewelkes eyn half lot ſtot alle duſſe dingk
in enen moſere vnde do dar to eyn lot gallegan
eekappelle de vindeſtu in der apoteken j lot vm
me vj ℔ vnde ſichte ſe dor enen dok vnde beware
dat puluer dat et nicht nat en werde van
der lucht vnde ſtrouwe dat in den cancher
vnde wen he dot is dat proue hir by de
wunde tuet ſik al vmme to vnde wert al blaw
vmme den rant ofte wyt ſo hele denne do wun
den myt guder dyalten vnde myt puluere dat
dat vleſch van waſſet dat ſteit hir vorß l

Van deme dode vnde van deme leuende wen
de ſeke licht in groter wedaghe jr vellet
em de buck wente an den rugghe vnde werden
em de lippen blekuaer vnde wert em de neze ſcharp
vnde luſtet em nicht vnde heft he kolt ſwet ſo
ſteruet he bynnen x dagen lj

Wo men prouen ſchal ofte eyn mynſche ſter
uet ofte nicht wen du enen ſeken mynſ
ſchen vrageſt wo he moghe wen du to em
komeſt ſuet he dy an vnde keret ſik to dy wart
vnde ſweten em de vothe ſo ghenefet he wol
Item nym ſyn water dat he na mydder nacht ·
leet vnde geet et vp grone nettelen vnde ſue
wer de nettele nicht dorre efte droghe ſo
beholt he dat leuent wol mer is ſe droghe
vnde droghe efte vael ſo ſteruet he in der
ſuk ſunder twyuel lij

Van der waterſucht du ſchalt in julio ſentan
riam wynnen dat du er al dat yar ghe
noch hebbeſt vnde wenne du ſe bederuen wult
ſo legghe eyn bunt in watere auer ene nacht
ſo wert deme krude ſyne macht wedder vnde

ſede yt denne in guden wyne myt twen woſen
duſſe drank ys gud deme dat water waſſet
vnde ſterket den maghen vnde is gud den
luden de de heuemoder hebben liij
Duſſe watere ſynt gud to den oghen ſere
roſen water maket de droghen
oghen vucht vennekels water is gud to den
oghen de dar ſchrynen van hitte wegen vnde
maket de ogen kolt ruden water maket
de droghen oghen vucht jſerhartes water
is gud den oghen de dar beginnen duster to wer
dende vnde maket de ogen lutter vnde claer
enfranſien water heft ok de ſuluen macht lv
Van deme leuende des mynſchen plato
ariſtotili dyxit volo et peto vt reſpondas(?) mihi
quot ſunt elementa temporum ariſtotiles reſpondit
quatuor ſunt ego de ipſo homine tibi do reſponſionem(?)
quia ipſe homo voluerit ſicut circulus mundi id
eſt per capud ventrem atque viſitam plato dixit
in iſtis quatuor partibus quomodo humores diuiduntur
ariſtotiles reſpondit flecma in capite ſangwis in
pectore fel ruffum in ventre vel nigrum in
viſita tunc plato optime collaudauit ſatis in
terrogans de quatuor elementis quomodo creſcunt
et decreſcunt ariſtotiles reſpondit vnum quotque eorum
dominabitur in menſa ex octava calendas Januarii
vſque ad octauam kalendas aprilis flecma aug
mentatur et creſſit in capite ex viij kalendas
julii ſangwis in pectore creſſit ex viij kalendas a
prilis vſque ad viij kalendas julii uſque ad viij kalendas oc
tobris vel ruffum creſſit in nobis per inde appel

lantur dies ſui tonomatices i dies caniculares per
dies quadraginta quinque quibus diebus ſol virtu
tem accipiat de quarto celi et in illis diebus nulla
medicamina et adiutoria hominibus debent adhibere
plato dixit vnum elementum nobis adhuc non
expoſuiſtis ariſtotelis reſpondit exinde dabo tibi reſponſionem
ſicut ſuperius dixi ex octauas kalendas octobris
vſque ad octauas calendas januarii ſel nigrum
creſſit in nobis hec responsio(?) eſt ſecundum ordinem quatuor
elementorum vnde cardines celi ac terre maris et
abiſſi conſtitutus eſt homo ex anima rationali(?) quia
homo venit ex humido radicaliter calore natura
li ſicut expoſui tibi ſupernus lvj

Dyt is van deme blot latende wultu dyn le
uent beholden vnde geſunt blyuen ſo en
laet neyn blot in duſſen dagen wente we dar
krank wert an duſſen daghen eſte aderen let
de moet dar van ſteruen alſe thebit vnde vir
gilius beſchriuen vnde bartholomeus in con
cyloyo ſuo dat is eyn bok de motu dat is van
deme lope der planeten dat ſe beſchreuen hebben
dyt ſint duſſe daghe der erſte dach jn januario
de ij de v de vj vnde de xx jn februario de
viij de xvj de xviij vnde de xx jn marcio
de iiij de v vnde de vj jn aprili de v de x
vnde de xvij vnde de xx jn maio de vij de
xx vnde de xviij jn junio de xx vnde de xvij
jn julio de ix de xvj vnde de xix jn auguſto
de ix de x vnde de xx jn octobre de xvj
jn ſeptembre de xx jn nouenbre de erſte de
andere vnde de xv vnde de xvj jn decembre

de x de xij vnde de xiiijj lvij

Eyne drank jegen de fiſtelen dar ſe af vor gaen vnde ſteruen vnde ok bringhet he de to brokene knaken vth den wunden jtem nym wegebreden myt erer wortelen ertberen wortelen myt den bladen ſennep myt den bladen hennep blade ſlichte lodiken blode grote poppelen blade blade van roden kole benedicten blade myt den wortelen eynes jewelkes eyn verden deel van enen punde vnde ſede dyt alto male an guden wyne ſo langhe dat de helfte des wynes vorſede ſo ſyge ed denne dor enen dock vnde do dar honnich ſeem to vnde laet et eyn luttick dar mede ſeden vnde laet em dat drinken auent vnde morghen ſo langhe dat em de drank lutter vnde claer vte der fiſtelen gae vnde holt ſe em apen myt ener cleynen ror pypen de ſcal dar ynne ſtecken vnde legghe dar bouen eyn blat vp van rubei maiores lviij

Wedder den cancer nym de kernen van den wil den haſſele nothen vnde ſtot de vnde nym honnich vnde menghe dat to hope vnde make dar eyn plaſter van vnde legge dat vp dat ghaet jtem eyn ander nym puluer van wyt ten hundes haer dat is gud ieghen den cancer vnde jegen de fiſtelen jtem eyn ander nym net telen vnde ſolt ſtot dat to hope vnde legghe dat vp dat ſere bet in den neghenden dach ſo ſteruet he >><>><>< >><>< lix

Jegen den cancer de dar vth breket an der nezen

efte anders war nym dat ſap van roden kerſſe beren vnde puluer van bathonien vnde do dat in dat gat jſſet ſake dat he vp kumpt ſo is he geneſen vnde ſo ſchal men em laten de blot aderen jtem eyn ander nym donnerbart vnde ſtot den klene vnde menghe en myt deme mele van hauer mol te vnde myt honnich ſeem vnde make dar eyn plaſter van vnde bynt yt dar vp vnde werme it alle da ghe lx

Geghen den ſeren veden dar neddene nym cremoris vnde waſſche de wol vnde ſtot de in eneme reynen moſere vnde drink van deme ſape vnde legghe dat andere dar vp jtem eyn ander jegen den veden de ghefwollen is ſede lyn ſat wol an watere vnde legghe dat dar vp efte make dar vp eyn plaſter van roder nettelen ſade vnde van bathonien allike vele vnde van ruggenem mele vnde legghe yt vp dat ſwel lxj

Geghen dat helſche vuer nym eyn vuel ey vnde wyt hundes hor vnde menghe dat to hope ayſme vnde puluere conſerien vnde ſtrouwe yt dar vp dar van mach he ghenezen jtem eyn ander nym cremorſe vnde ſtot dat vnde menge ed myt wy ne vnde wringk yt dor enen lynen dok vnde giff em dat drinken vnde de drogenen ſubſtancien de dar bouen bliuet de bynt alze eyn plaſter vp de ſericheit vnde dat ſchal men alle daghe vor nyen dat do ſo langhe wente dat it geleſſchet werde vnde ſo ſchal men drinken wunden drank ſo lan ghe dat dat vuer en wech ſy vnde ſo varet dat vleſch dat dar vor brant is dat varet lichtliken vth ſunder twyuel &c lxij

Eine fiftele is dar men nicht vor ghenefen mach
vnde de proue myt enem wytten lynen doke
efte men er genefen moghen efte nicht jtem nym
vnde bynt den dok vp dat gat fo wert he vul
van ethere fo waffche denne den dok fo vnde
wert he wyt fo mach he genefen men blift
he vul fo moet he fteruen lxiij

Wedder dat vuer per hinricum krummeffen dat
ok mede helet nym honnich vnde fmant
lat dat to famende feden dat it rot werde vnde
dat et to hope kame vnde wek werde fo make
dar eyn plafter van dat helet vmmaten fere vnde
maket ok vleefch ghebrant allum ghepul
uer fchal men dar vp ftrouwen alle daghe vnde
laten en ligghen vp deme fere vyf daghe efte
vj dar vnder droghe et vnde helet vnde de
allum vellet fuluen aff ok fchal men dat fere
waffchen myt branden watere van nacht
fchaden endiuien weghebreden ribbe wort water
is gud wedder dat vuer vnde helet ok mede lxiiij

Eyne gude falue de fere helet nym eyn half punt
olyes vnde holwort clene ghepuluert vnde
vrouwe melk de eyn knechtken foge vnde campher
menghe dat to hope vnde laet ed feden ene cle
ne wyle wen et kolt is fo make eyn heden plafter
vnde ftrik de faluen dar wat vp vnde bynt ed
alle daghe twye efte drie dar vp fo langhe bet dat
feer hel wert vnde waffche yo dat fere vmme den
anderen dach efte vmme den drudden myt ripe
loe efte myt den vorfchreuenen branden wate
ren efte myt wyne dar rode rofen ane gefaden

ſynt efte ſaluien lxx

Jegen dat blodent nym maſtix bulos armenicus ſangwinen dracones puluere dat to ſamende vnde ſtrouwe dat dar vp myt den vingeren vnde legghe vp dat puluer eyn plaſter von heden wen du blodeſt ſo make eynen crans van elhorn vnde ſette den vp dat houet efte make ene van houes wernen dat is crude vnde waſet in dem garden vnde heft blomeken lxvj

Wedder dat vuer nym merkſap honnichſeem vnde weten meel vnde menghe dat tho hope vnde droghe ed an der ſunnen dat puluer is gud wedder dat vuer dat vntfenget is eyn ander nym honnichſeem merkſap vnde weyten meel to hope ghemenget kolt vnde eyn plaſter dar van gemaket vnde dar vp ghelecht dat loſ ſchet dat vuer we ſere blode de ſtrouwe dar vp geſtotten ſweuel ofte ghebraden allun et vor geet em dar van jtem eyn ander wedder dat vuer nym huſlok grenſink holewort vrouwen melk vnde make dar eyn plaſter van vnde legge dat dar vp ſo langhe alze es dy noet is dyt he let ok dar mede vortmer wortelen van ſchel lewortelen efte van grenſinghe ghewaſſchen vnde ghedroghet vnde vp de tene ghelecht dat vordrift den worm van den thenen vnde dat krude is grone aller beſt we ſere blodet nedde ne efte bouene de ſchal nemen groſen weghebreden vnde huſlok vnde bynden dat nedden vmme den ſack ſo vorgeet it eme jtem eyn ander grenſingk vnde holwort vnde wunt krude in bere geſoden dat droghet vnde helet ſere dat vuer vnde do dar to

ſchellewort vnde it ſchal auer ſeden dat it dicke
werde ſo wert it ſwart vnde wringk denne
dat ſap vth deme krude vnde menghe holwort
erſten dar to vnde make eyn plaſter vnde bynt
yt dar vmme ſo langhe alze es dy noet is vort
mer we nene ſalue en heft de neme brant
ribbe wortes water vnde waſſche dar dat ſere
mede vnde nette eyn plaſter in deme watere
vnde in boem olye mer des olyes ſchal eyn we
nich mer wezen wen des waters vnde legge
dat vp dat ſere lxvij

Eyne gude ſalue make aldus nym eyn punt
wyttes wirokes vth gelezen vnde j punt
nyes vmbenuttedes waſſes vnde j/2 punt lynolyes
laet dyt to hope ſeden dat yt wol ſmelte vnde
ſyet denne dor enen dok wen yt kolt ys ſo do
wat ſaluen vp en plaſter vnde legghe dat dar
vp vnde waſſche dat ſere auer den anderen
ofte auer den drudden dach myt wyne dar
rode roſen ynne gheſaden ſint do dyt ſo lange
dat yt heel werde lxviij

Eyne ander ſalue de ſere helet nym eyer ſal
uen ghemenghet myt older botteren vnde
ſtrik de auer dat ſeer vnde nym iiij leye glas
rot gron gel vnde wyt puluere dyt glas vnde
ſichte it dor enen clenen dok vnde ſtrouwe dat
puluer vp dat ſeer dat helet vnde waſſche dat
ſere ſo hir vorß ſteit per magiſtrum lxix

Per magiſtrum johannem bartſcherer ene
arſſedye wedder dat vur nym huſlok
ſap nachtſchadenſap de ghele wortelen heft

vnde weghebreden ſap vnde ſchorfladicken de ghele
wortelen heft vnde andiuyen water vnde vrouwen
melk de er erſte kynt ſoget vnde dat eyn knecht
ken ſy vnde gerſten meel dat reyne ghelezen ſy
vnde gheſichtet vnde dat ſap ſchal van den
bladen ſyn vnde eynes jewelkes allike vele dyt
ſap myt deme mele ſchaltu to hope vp ſeden vnde
roren ed ſere dat yt nicht to enberne vn de do
denne der ſaluen wat vp eyn plaſter vnde legge
dat plaſter vp de wunden io dicker yo beter ſo
lange dat de wunde beginnet rot to werdende
vnde beginnet to helende ſo mach he velich ba
den vns is eme gud vnde men mach yt denne
myt der ſuluen ſalue helen de hir na ſchreuen
ſteit jtem iij verdinghe bligwates vnde j/2 punt
wyttes wyrokes vnd talges vnde hartes ſmol
ten harpoyſes jewelikes j/2 punt verſſche vlo
men van enem borch ſwyne j punt bomolyes
iij verden deel dyt ſmelte to ſamende an enen
lutken erdenen gropen vnde geet denne dat
gheſmulten af in eyn becken ſo langhe dat it
alto male gheſmolten is ſo rore de ſalue ſo
langhe dat ſe ſik wol to hope menghe vnde wen
ſe vp en na kolt is ſo geet ſe in ene buſſen vnde
ſtrick der ſaluen wat vp eyn plaſter vnde legge
dat vp dat ſere ſo lange bet dat du hel werdeſt
per magiſtrum hinricum jegen dat vuer nym
fenum grotum vnde droghe dat vnde puluere
dat vnde ſtrouwe et vp dat ſere jtem eyn ander
nym knoppen van elhorn wen ſe erſten vth bre
ken vnde ſtot ſe vnt we vnde legghe ſe in honnich
ſeem vnde legge dar to ſaluyen vnde huſlok allike

vele wen et vordroget ſy ſo oket wedder vp myt
honnich ſeem vnde wen dy des not is ſo do des
eyn deel in enen ſchapen vnde laet et ſmolten
vnde menghe dar eyn deel verſſches ſapes to
van huſloke vnde wringk dat dor enen dok
vnde menghe dar dat puluer to van feno gre
co vnde lat et vp ſeden dat yt dicke werde ſo
ſtrik de ſaluen vp en plaſter vnde nette dat
plaſter in endiuyen watere vnde waſſche de
wunden myt wyne dar rode roſen ynne ge
ſaden ſyn efte ſaluien vort is duſſe ſalue gud
dat ſere to helende nym iiij lot bligwittes j lot
maſtix j lot wyrokes j/2 lot glede vnde roſen oly
es dar to dat ſyn mathe ſy vnde wrif dat to
hope vp eynen ſteyne vnde ſalue dar dat ſere
mede vnde legghe dar vp eyn plaſter ghenet
tet in andiuyen watere jtem eyn ander
jeghen dat buer vnde vuel ſere nym ſpanſgron
vnde ghebranden allun allike vele vnde nym
roſen olye vnde honnich vnde wrif dat vp
enen ſteen vnde wen dat ſere reyne is vnde
hele de wunden myt der ſaluen de hir vor
geſchreuen ſteit jſſet auer in ener vleeſch
ſteden dar men mach bet to don ſo hele ſe
myt poppelen ſaluen vnde legghe dar eyn
plaſter vp dat make alſus nym reynen
ſmolten harpoys j verdink ij lot ſpanſgrone
vnde reyne vnde ſichtet gerſten mel vnde
menghe dat myt endiuyen watere vnde lat
dat to hope ſeden alzo grutte dat it dicke
werde vnde wen it kolt is ſo ſtrik et vp enen

lynenen dok vnde legghe dat vp dat fere dat reynighet
de wunden vnde thuet fe to hope lxx
In nomine patris et filij et fpiritus fancti amen
Jop fimplex et rectus in fterquilinio fedebat
ad dominum deum preces fuas fundebat cum eifdem
verbis he domine fana hominem iftum a morfu
vermium fiue fit har worm fiue nauel worm
fiue berne worm fiue fchaf worm fiue quafe
worm fiue varn fiue berfel fiue tene worm
fiue hefper fiue cancer vel cuiufcumque generis ver
mium fitis precioft precipio vobis per veram
obedienciam et coniuro vos per patrem et filium et
fpiritum fanctum amen et per beatum jop vt mo
riamini et in eodem loco nunquam conueniatis
nunquam conperatis nunquam carnem eius comeda
tis nec offa eius frangatis nec fangwinem fuum
bibatis nec qnitcunque fibi de cetero molefti inforitis
precipio vobis per veram obedienciam et
per patrem et filium et fpiritum fanctum amen et per
beatum jop et per illum qui venturus eft iudicare
viuos et mortuos in feculum per ignem amen
alzo leet fy dy worm dyt vlefch to etende
vnde dyt been to brekende vnde dyt blot to
drinkende alzo vnfer leuen vrouwen funte
marien was do fe ere leue kynt an deme gal
ghen des cruces hangende fach jftud lege
ter jterum legatur homines et jumenta fanabis domine
quem ad modum multiplicafti mifericordiam tuam deus
domine exaudi orationem meam et clamor meus
ad te veniat oremus maiestatem tuam domine
fuppliciter exoramus et ficut mundafti et curaf
ti decem lebrofos ab homnibus doloribus et

infirmitatibus eorum ita hunc hominem a dolore ver
mium et a quecunque dolore curare digneris per
eum qui venturus est &c lxxj

Wo men dyalten maken ſchal nym ij punt
daren wortelen fenum grecum 1 iij jewelkes
ſquillen j/2 punt ſtot dyt vnde geet dar vp
vij beker waters unde laet et weken iij da
ghe des iiij dagis ſo ſede yt vnde wringk
yt dor enen dok ſo nym denne des ſlimes de
dar vt geet ij pund vnde iiij pund olyes vnde
laet dat ſeden ſo langhe wente dat de ſlim
to grunde geet ſo do dar to eyn pund waſß
ethlike lude de don dar botteren to wen dat
was ghefmolten is ſo do dar to tere bitumen
gummi albanum jewelkes j verdingk to deme
leften do dar to ene quarte colofonien
vnde ene quarte harpoyſes vnde rore yt wol
vnde ſettet denne af wultu yt ſyen dat
do lxxij

Wo men dat water beſeen ſchal, we weten
wil wat ſuke eyn mynſche bynnen in de
me lyue heft de ſchal dat ſeen vnde prouen
in des mynſchen watere dat het vrina dat
enen jewelken mynſchen aue geet vnde de
meſter ſchal hebben eyn vrinael dat is eyn
claer glas vnde luttere vnde bouen enge
vnde myddene wyt de meſter de ſchal de
ſuke prouen in der varwen des waters
aldus deme ſyne vrine is rot vnde dicke dat
betekent dat ſyn blot an ſynen lyue heft gu
de craft vnde gude macht vnde de mynſche

is eyn sangwinius vnde de is alle tyd vroliken
vnde ſinget gerne vnde is wol lyflik en ſynen
lyue vnde is kone vnde de lude hebben ene
leff deme ſyn water is dunne vnde roet
de mynſche is eyn colericus vnde de heft des
blodes to vele vnde der vuchticheit to cley
ne van deme watere vnde de mot van not
gar tornich weſen vnde dat kumpt eme to
van gallen wegen wen de vntfenghet wert
vnde de vuchtniſſe er nicht wedder ſtaen
en mach deme ſyn water wyt vnde
dicke is de mynſche is eyn flecmaticus
vnde de mynſche heft der vuchtichet al to
vele vnde der hitte to clene vnde is myddel
mathe langk vnde de mynſche flepet alle
tyd gerne vnde is trach in alle ſynen dingen
is dat water dunne vnde wyt de mynſ
ſche is eyn melancolicus de heft des boren
blodes alto vele vnde de mynſche is dunc
keruaer vnde dat het in latino fuſcus color
vnde de mynſche wert in korter tyd al gra
we deſſe watere ſint beſchreuen der ſunden
luden lxxiij

Wo men dat water beſeen ſchal we dat
water to rechte beſeen wil, de en ſchal
neyn water in dat glas doen der kranken
lude er ſe gheſlapen hebben dat erſte water
vor mydder nacht dat en nem nicht men
dat dar na kumpt dat ſchallen ſe laten in
dat glas vnde dat glas ſchal men bedecken
vnde laten et ſtille ſtan in en dunc kuſſen vnde
beſeen dat er nicht er de ſunne vp geghaen

ſy wol to mydden morghen heft dat water j
dicken krans al vmme dat glas vnde is he
wyt vnde dat water gellachtich ſo is deme
mynſchen ſyn houet beſtoppet vnde ſyn bra
ghen is em vul deme help alſus laet em de
houet aderen vnde gif em eyn eximel dre
morgen yo des morgens enen lepel vul in
warmen bere dar na gif eme ethen anriam
allexandriam dat is in der apoteken vnde
is gud genomen wedder cronicas paſſiones
des houedes is dat water lutter vnde de
crans rot vnde is de wolke myddene wyt
ſo heft de mynſche to vele blodes in deme
houede vnde dat braghen is eme krank de-
me help aldus reynighe eme myt deme
eximele ſo hir vor ſchreuen ſteit vnde lat
eme de aderen vp deme dumen vnde giff
eme etheten amathaſian magnam dat vin-
deſtu in der apoteken is dat water blaw
vnde is dar eyn hut bouen ghetaghen ſo is
dat braghen ſere in deme houede vnde de
wedaghe kumpt to van colera rubea de dar
in der ſtede licht deme help alſus gif em
ethen dyapnus dat vindeſtu in der apo-
teken vnde dat is ok gud genomen den jen-
nen de de acuſien hebben dat het de bernde
ſucht is dat water wyt vnde dicke so is
dat houet krank al vmme vnde in deme
watere is myddene eyn wolken vnde de
ſuke kumpt to van flecmatica de vullen
komen is in deme mynſchen deme help

alſus gif em geram pygram galien eyn lot
in heten watere dat vindeſtu in der apo-
teken gerategodion heft ok de ſuluen macht
dyt ſchaltu eme iij morghen geuen is dat
water rot vnde dicke ſo heft de mynſche
dat feuer dat genomet ſynocha vnde
wert van deme vnreynen blode des mynſ-
chen vnde de mach nicht to ſtole ghaen
deme help alſus feet honnich ij del vnde
ſoltes iij/2 deel alto ſamende dat ed
dicke werde vnde make dar van ſupponitoria
dat heten pilleken vnde make de enes vin-
gers lank vnde beſtrik de myt boem olye
vnde ſteck em de achter in vnde gif em ethen
hauergorte myt ſmolte gheſaden vnde do
dar to eyn halff lot caſſia ſiſtula clyſteria
dat ſcholen de meſtere aller meſt kranken
luden gerne maken wedder de dorricheit
des lyues van hitte weghen wente et ma-
ket ſnode ingewede vnde dat men maket
van honnichſeem vnde van ſolte
dat is gud wedder de beſtoppynghe des ly-
ues van kulde weghen wente yt hittet
dat lif vnde alle dat flecma in den der-
men de maket et weck vnde vordrift dat
vnde maket wol to ſtole gande merke dyt
wol wen de mynſche geſtoppet is van de-
me febere id ſy de terciana quartana efte
cottidiana ſo ſchal men yo maken clyſteria
mollificatiua iſſet auer van der flecma-
tica so ſchal men maken magdaleones eyns
vingers langk ſo hir vor ſchreuen ſteit is

dat water rot vnde lutter de mynſche is
ſeek in der lunghen van groter hitte deme
gif dyaiſopam in warmen wyne drinken
js dat water ſwart de heft dat feber vnde
is es nicht vele ſo ſteruet he drade vnde vnder
wynt dy ſyner nicht jſſet auer gellachtich
vnde vleten dar langhe ſtrimeken ynne vnde
ſtinket et vule vnde doit em we wen ed
em af gat dat betekent werliken den dot
jtem is dat water dunker vnde duſter vnde
dicke vnde vleten dar vele korne ynne alzo
cleyn ſo heft de mynſche den ſteyn in der
blaſen heft eyn mynſche eyn teken in den
lenden ſo heft he dar den ſteyn deme gif pil
len de dar heten pillule dyaſaxifraga vth
dillen ſape io des auendes dre dat water
dat des mannes is de des nachtes ghemyn
net heft dat ſchal weſen drouich vnde deel
ſam dat dar het ſperma dat ſchal liggen
an der grund wyt alzo korne dat water der
vrouwen wen ſe dat menſtruum hebben dat
ſchal wezen blotuaer js dat water der
vrouwen turbida dat het dunken vnde gre
ſeliken ſo heft ſe de ſuke in matrice
dat heten de meſtere ſufficacio js dat water
der vrouwen bleckuar vnde de arkel men
nichuolt vnde dat du dat water nicht en
roreſt ſo heft de vrouwe vele humores pra
ues dat het boze vuchticheit vnde dat gat
er vp an dat houet dorch den rugghe knake
vnde ſe hebben grote wedaghe an eren houe
de der juncfrouwen water ſchal weſen

perſpicua dat het dorſchinich vnde ſchal hebben
enen wytten wolken bouen ſik myddene ſwe
uende &c et ſic eſt finis
huius libri &c

Jtem wultu ſeen eft ene juncfrouwe reyne ſy
edder vnreyne ſo nym agetſteyne vnde ſtot
den alkleyne vnde do dar to gemalen engeuer
vnde do dat to ſamende in der maget drinken
js ſe reyne ſo en hebbe gi dar neyne merke
by is ſe vnreyne ſo bemicht ſe ſik
wultu vrolik vnde
gudes hagen weſen

Wan du vnhagen biſt ſo drink van merke ſo
werſtu gudes haghen

Jtem weme de nature vordroget is de is ma
ger vnde blek de ſchal nemen lorberen vnde
peper allike vele vnde puluer dat myt bere
vnde drink dat des auendes wen du to bedde
geiſt ſo wert em de nature wedder

Jtem nym ſaluyen vnde polleyen vnde puluere
dat vnde ſeet dat in der ſpyſe dat beholt dy
dyne varue vnde gift dy gude lucht to deme
herten vnde is gud allen kranken luden
Aldus machſtu maken dat
dy nicht en vroſt

Wultu dat dy nicht en vruſt ſo nym nettelen
ſaet vnde backe dar enen koken af myt olye
wor du dy dar mede beſtrikeſt dar en vruſt
dy nicht wultu dyn antlat
ſchone maken

Wultu dyn antlaet ſchone maken ſo nym laueſtok
vnde ſede den in watere dar ſchaltu dy mede

wriuen dat maket dy ene ſchone antlaet
Wwultu eyne gude reyne ſtemme
maken do alzo hir na geſchreuen ſteit
wultu ene gude ſtemme maken ſo nym ſennep
vnde make den cleyne myt honnich ſeem
vnde make dar af eynen cleynen koken vnde
do dar to engeuer vnde peper vnde des ko
ken ſchaltu ethen wen du noch vaſteſt
Wultu maken dat ſik eyn echte man vnde eyn
echte wyf leff hebben so nym enen appel
vnde ſchrif dar ynne de vorborghene namen
vnſes heren iheſu criſti vnde mak dat alzo
dat he den appel ethe
Jtem we ſine ſtemme wil reyne holden de
ſchal drinken mynten ſaet in warmen wa
tere ſo blift em ſine ſtemme claer
Jtem dat dy de hunde nicht en byten ſo
drech by dy de tunghe vnde dat herte van
ener wytten hynnen
Jtem wultu dat har geel hebben ſo nym ſniggen
vnde do de in ene buſen vnde werp dar ſolt vp
ſo wert yd ene ſalue ſo laet dy denne de haer
af ſnyden vnde ſalue dyn houet dar mede
Jtem wultu id wyt hebben ſo nym wytte
ſnyggen jtem luchtet vth deme gaſte he heft
enen wytten vorwachet yt is beter ecetera
Jtem nota
w gratus niſi ſis Duplex · pulcher · Tri · for
tis Quot · ſapiens · Quyn · dis · Sex ·
ſanctos · Ammon · non · ſis · Nota omnes ·
gens vel ciuitas cum peccauerit non ſtatim punit
eos deus Sed exſperat poſt multa tempera temporea

Modo mandat modo minatur interdum ex par
te caſtigat vt quanto diutius exſpecta
uerit tante iuſtius iudicium dei fit
et illorum dignior pena
Nullum malum impunitum
Nullum bonum irremuneratur
Sex ad martini Sex ad natalia criſti
Sex ſunt vſque puri Bis ſex ſunt vſque
philipphi Ad jacobum totidem Nouen ſunt
ad michaelem Poſt crux poſt cineris poſt
ſpiritus adque lucie Quarta ſequens feria dat
tibi jeiunia vera
Poſt crux lucie cineris kariſmata die
Heu michi domine quia turpiter negaui te
nimium penitet me gratiam ſpero de te miſe
ıicordie mei Qui

Et ſic eſt finis

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 048564568